

ційної діяльності освіти і політичних інститутів. Емпіричні результати свідчать про те, що якість системи освіти й урядових установ істотно впливає на ефективність інноваційної діяльності. Імовірність зміни стану підприємств у будь-який період залежить від їх попередньої діяльності. Навіть тоді, коли підприємства виявляють незначний інтерес до інноваційної діяльності, спостерігається значна кількість стійких новаторів. Актуальним для підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств є виконання науково-дослідної роботи.

Література

1. Cefis E. (2001): The Persistence of Innovative Activities: A Cross-Countries and Cross-Sectors Comparative Analysis / E. Cefis and O. Orsenigo // Research Policy. – Vol. 30(7). – PP. 1139-1158.
2. Franke N. (2003): How Communities Support Innovative Activities: An Exploration of Assistance and Sharing Among End-Users / N. Franke, and S. Shah // Research Policy. – Vol. 32, № 1. – PP. 157-178.
3. Hicks, D. (2001): The Changing Composition of Innovative Activity in the U.S.: A Portrait Based on Patent Analysis / D. Hicks, T. Breitzman, D. Olivastro, and K. Hamilton // Research Policy 30 (2001). – PP. 681-703.
4. Varsakelis, N.C. (2006): Education, political institutions and innovative activity: A cross-country empirical investigation / N.C. Varsakelis // Research Policy. – Vol. 35. – PP. 1083-1090.

Тимошук М.П., Тимошук П.В. Инновационная деятельность

Сжато описано современное состояние инновационной деятельности. Рассмотрены некоторые задания и достижение в отрасли внедрения инноваций. Описаны процессы получения пользователями-новаторами соответствующей информации и распространения результатов их нововведений в пределах национальной системы учреждений и организаций. Сравнительно результаты внедрения патентной деятельности в нескольких странах.

Ключевые слова: инновационная деятельность, внедрение инноваций, пользователь-новатор, патентная деятельность, результат внедрения.

Tymoshchuk M.P., Tymoshchuk P.V. Innovative activity

The paper briefly describes modern state of innovative activity. There are considered some problems and achievements in the field of innovation implementation. The processes of appropriate information finding by innovative users and expansion of their innovation results in the scope of national system of institutions and organizations are described. Implementation results of patent activity in some countries are compared.

Keywords: innovative activity, innovation implementation, user-innovator, patent activity, implementation result.

УДК 664.003.145

Аспір. Г.В. Цар¹ – Львівський ДІНТУ ім. В. Чорновола

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

Проаналізовано основні тенденції функціонування молокопереробної галузі. Визначено можливі перспективи розвитку молокопереробних підприємств, які дадуть змогу вітчизняним виробникам молокопереробної галузі забезпечити якісною продукцією населення України та здійснити вихід на зовнішні європейські ринки.

Ключові слова: молокопереробна галузь, агропромисловий комплекс, тенденції та перспективи розвитку.

¹ Наук. керівник: проф. І.М. Комарницький, д-р екон. наук – ЛДІНТУ ім. В. Чорновола

Постановка проблеми. Харчова промисловість є основною переробною ланкою агропромислового комплексу України. До її складу належать такі галузі, як: м'ясна, молочна, борошномельно-круп'яна, консервна, олійна, цукрова, і крохмале-патокова галузі. Розглянемо детальніше молокопереробну галузь.

Молочна галузь належить до провідних у харчовій та переробній промисловості та формує привабливий за обсягами виробництва ринок. Це безпосередньо пов'язано з тим, що продукція цієї галузі займає важливе місце у споживанні населення. Частка витрат на молочні продукти становить 15 % від загальних витрат на харчування (це четверте місце після витрат на хлібобулочні, м'ясні, борошняні та макаронні вироби) [3, с. 102].

Серед галузей харчової промисловості молочна галузь займає третє місце за обсягами виробництва після м'ясної та хлібопекарської галузей.

Молокопромисловий комплекс – це один із найважливіших агропромислових комплексів України. З одного боку, важелів цієї галузі є трудомісткість молочного скотарства, з іншої – необхідність забезпечення населення молочною продукцією, а молокопереробні підприємства – сировиною. До складу молокопереробного комплексу відносять: виробництво, заготівлю, переробку молока та реалізацію молочної продукції. Економічні відносини у системі "виробництво-переробка молока" мали складний характер і давніше, а у теперішніх умовах вони потребують ще чіткішого розвитку і вдосконалення.

Молокопереробна галузь об'єднує такі основні групи виробництва, як: маслоробна група, сироробна, виробництво незбираного молока та молококонсервне виробництво. Головна роль молочної галузі пов'язана із тим, що вона робить вагомий внесок у створення матеріально-технічної основи цілого суспільного виробництва. Також ця галузь виробляє значну частину матеріальних благ, зосереджених для задоволення потреб споживачів.

Основною метою соціально-економічного розвитку кожної країни є забезпечення населення якісними продуктами харчування. Проблема перспектив розвитку та функціонування молокопереробної галузі завжди є надзвичайно актуальною. Оскільки саме молочні продукти і молоко є особливо цінними та незамінними продуктами харчування, особливо для осіб похилого віку і дітей.

Для того, щоб стабільно реалізовувати якісну продукцію за помірними цінами товар повинен бути насамперед конкурентоспроможним. Для досягнення високого рівня конкурентоспроможності необхідно ініціювати забезпечення підприємств новітніми технологіями.

Методика дослідження. Метою роботи є дослідження тенденцій розвитку і функціонування молокопереробної галузі в Україні та визначення можливих перспектив удосконалення для цієї галузі.

Питання тенденцій розвитку та функціонування молокопереробної галузі в Україні досліджували та опрацьовували у своїх працях такі науковці: Л.А. Євчук, А.В. Барабаш, Г.О Єресько, Н.І. Працюк, В.М. Калінчик та ін. Дослідження цього типу безумовно мають важливе значення, особливо в умовах коли українські товаровиробники освоюють міжнародні ринки тощо.

Результати дослідження. В Україні функціонує близько 2000 підприємств харчової промисловості. Частка харчової промисловості в колишньому Союзі становила 23 %. У молокопереробній галузі нараховують близько 300 підприємств, 80 з яких виробляють приблизно 90 % суцільномолочних товарів.

Молочне скотарство – це одна із провідних галузей тваринництва, призначення якої полягає у забезпеченні виробництва молока у тих обсягах, які відповідають нормам державної продовольчої безпеки та розширенню експортного потенціалу національної економіки. Тим більше, що із вступом України до СОТ відкрилися нові можливості для реалізації продукції тваринництва на світових ринках за цінами світового рівня. На жаль, в останні роки внаслідок об'єктивних та суб'єктивних причин тваринницька галузь зазнала істотних негативних змін, внаслідок чого в галузі різко скоротилося поголів'я сільськогосподарських тварин усіх видів як у господарствах приватного сектору, так і в сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності. Скорочення поголів'я молочного скотарства, своєю чергою призвело до зменшення сировинної бази для молокопереробних підприємств, зменшення доходів від реалізації продукції, зростання рівня безробіття сільських мешканців по Україні.

Охарактеризуємо основні тенденції розвитку та функціонування підприємств молокопереробної галузі. Основними чинниками ефективного функціонування, розвитку та розміщення підприємств молокопереробної галузі є: наявність сировинної бази та місце споживання готової продукції.

Головним чинником для розташування та ефективного функціонування підприємств, діяльність яких спрямована на виробництво продукції із незбираного молока (пастеризованого молока, сметани, ряжанки, кисломолочних сирів), є місце споживання готової продукції. Тобто підприємства цієї спеціалізації розміщені здебільшого в обласних центрах та великих містах. Наприклад, у Києві працює три потужні молокозаводи, також великі молокозаводи розташовані у Харкові, Одесі, Чернігові, Львові, Дніпропетровську, Житомирі, Запоріжжі, Донецьку, Черкасах. Це зумовлено тим, що основною характеристикою цієї групи молочних продуктів є короткий термін споживання, тому виробництво зазначеної групи товарів зосереджується на масового споживача.

Виробники молочних товарів, термін зберігання яких перевищує 14 днів (масло, тверді сири тощо) перебувають у невеликих містах, районних центрах та селах, де розвинена молочно-сировинна база. Отже, маслоробні комбінати та молококонсервні заводи розташовані в зонах і районах високоінтенсивного молочного скотарства. Найбільші підприємства є в Рітках і Козельці (Чернігівська обл.), Бердянську (Запорізька обл.), Бахмачі (Ченівська обл.), Первомайську (Миколаївська обл.), Смілі (Черкаська обл.), Кременчугу (Полтавська обл.).

Також розвиток та функціонування молочних фірм має тісний зв'язок із такими об'єктивними чинниками, як: природні умови та науково-технічний прогрес. Несприятливі умови для функціонування та розвитку молочних підприємств виникли ще на початку 90-х років. Ціна на сільськогосподарську молочну продукцію підвищилась в 5 разів. Результатом цього стало різке зниження купівельної спроможності населення. Через це скоротились обсяги споживання молочних товарів, що призвело до штучного надлишку зазначеної групи товарів. На зменшення кількості виробництва продуктів харчування вплинуло не лише звуження внутрішнього продовольчого ринку, але й втрата зовнішніх ринків. Відповідно, утримання молочного стада стало не лише нерентабельним, але й збитковим.

Вплив на зменшення обсягів виробництва молочної продукції національними товаровиробниками мав також імпорту молочної продукції з консервантами, що збільшує її термін зберігання. Протягом цього часу з торговельної мережі,

відповідно, витісняється якісна національна продукція. Як відомо, зменшення галузевих витрат і збереження якості продукції тісно пов'язані з розвитком таропакувального господарства. Розфасована вітчизняна молочна продукція в 90-ті роки становила лише близько 30 %, тоді як в економічно-розвинутих країнах значення цього показника близьке до 90 %.

Унаслідок загального спаду виробництва молочної продукції, лише деяким виробникам-гігантам вдалося збільшити обсяги виробництва. Прикладом цього є ОАО "Харківський молококомбінат". У Полтавській області тоді ж на основі молока почали виробляти продукцію для дитячого харчування.

Стабільність розвитку галузі спостерігається, вже починаючи із 2003 р. Обсяги та рівень виробництва основних груп молочних продуктів свідчать про стабільне функціонування молокопереробної галузі, незважаючи на проблеми, що виникли на ринку сировини. Функціонування молочної промисловості поступово розвивається, починаючи від випуску нефасованої продукції. Багато підприємств-переробників молока прагнуть відійти від "класичного" продукту до продуктів з більшою часткою біологічних добавок у складі готової продукції.

Конкуренція на ринку молочної промисловості зростає. Внаслідок цього виробництво готової молочної продукції на ринку сировини більшою мірою зосереджується на великих підприємствах. Оскільки саме великі молокопереробні підприємства здатні мобільно реагувати на кон'юнктурні зміни ринку. Вони вкладають значні кошти у модернізацію виробництва, розширюють асортимент продукції, збільшують збутовий ринок.

Якщо в 1990 р. виробництво всіх видів молочної продукції було високо-рентабельним то у 2000 р. – збитковим. Рівень збитковості молока становив – 6,1 %. З початку 2002 р. спостерігається підвищення розвитку ринку молока. 2003 р. характеризується достатньо динамічним розвитком для ринку молочної продукції. Темпи зростання виробництва окремих молочних продуктів 2003 р. порівняно з 2002 р., становили від 12 % до 32 %. Середній рівень рентабельності виробництва незбираної молочної продукції на молокопереробних заводах становить 3-8 %. Виробництво сметани та сиру економічно вигідніше, ніж виробництво незбираного молока. Найбільш рентабельне виробництво дієтичної продукції: йогурта, рязжанки, кефіру [4, с. 51-56].

За даними В.М. Калінчика, частка промислового перероблення молока в Україні у 2005 р. становила 40-50 %, тоді як у розвинених країнах світу вона сягає 70-80 % [2]. Україна внаслідок сприятливих природних агрокліматичних умов має великий потенціал для того, щоб розвивати агропромисловий комплекс і молокопереробну галузь зокрема. Але за роки незалежності України (1990-2005 рр.) становище молочної галузі істотно погіршилось через те, що відбулося скорочення поголів'я молочного стада майже вдвічі. Результатом цього стало те, що виробництво молока на душу населення за 15 років зменшилося з 472,3 кг до 293 кг. При цьому, споживання молочних продуктів населенням зменшилося від 373 кг на одну особу у 1990 р. до 228 кг у 2005 р. (за рекомендованої норми споживання 390 кг на особу).

Молокопереробна галузь загалом є однією з галузей, що найдинамічніше та найстабільніше розвиваються: щорічний приріст ринку молока та молочних продуктів оцінюють на рівні 10-12 % упродовж останніх років. Ємність цього ринку, залежно від оцінок, змінюється у межах від 2,8 до 3 млрд грн за оцінками 2007 р. [1, с. 180-181].

Виробництво сирого молока в Україні у 2007 р. дорівнювало 12262 тис. т. Зазначений показник є на 10 % менший, ніж показник 2006 р. У 2007-2009 рр. частка витрат на молочну продукцію становила 15 % від загальних витрат на харчування (четверте місце після витрат на хлібобулочні товари, м'ясні, борошняні та макаронні вироби). Кінець 2009 р. – початок 2010 р. характеризується виробництвом вузького асортименту молочної продукції багатьма заводами-перевиробниками. Особливого загострення молочний ринок зазнав у осінньо-зимовий період. Це стало результатом дефіциту кількості молочної сировини. Саме це було основним критерієм, який спричинив значний "стрибок" цін на молочні товари.

З початку березня 2010 р. сировина почала повільними темпами вивільнятися, що стало основою до розширення асортименту молочних товарів на полицях супермаркетів та магазинів України. З кінця березня 2010 р. вагому конкуренцію для підприємств молокопереробної галузі створили малі приватні підприємства, які розпочали свою діяльність шляхом безпосереднього продажу свіжовидоєного фермерського молока. Відповідно попит споживачів на цей вид молока почав зростати через те, що ціна на цей товар нижча, ніж на упаковане молоко. Саме відсутність упаковки і дозволила виробникам скоротити витрати, тому економія для кінцевого споживача в разі купування свіжовидоєного фермерського молока була істотною.

Створення таких приватних підприємств було зумовлене відсутністю будь-яких економічних зв'язків між виробником і перевиробником молока. Адже підприємства-перевиробники диктували свої умови на ринку молока. Наприкінці 2009 р. – на початку 2010 р. фірма-перевиробник закуповувала у виробника молоко вартістю 1 грн 20 коп. за літр, а відпускна ціна пастеризованого молока упакованого в поліетиленовий пакет становила мінімум 5-6 грн за літр. Отже, кінцевий споживач отримувал літр молока за ціною 7 грн.

Надзвичайно важливим стримуючим аспектом розвитку ринку молочних товарів є зменшення поголів'я корів, їхня низька продуктивність та порівняно високий рівень захворюваності. Сьогодні серед основних тенденцій розвитку та функціонування українського ринку молокопереробної галузі виділяють:

- Безпосередньо тривалу реструктуризацію та концентрацію власності, значне збільшення сфери впливу великих "гравців". Це означає, що саме потужні підприємства-гіганти здатні диктувати умови "гри" на ринку. Ціни закупівлі молока у виробників молока, а також відпускні ціни на вже готову до споживання молокопереробну продукцію передусім залежать від показника рентабельності великомасштабних молокопереробних підприємств. Небагато дрібних молочних фірм не здатні створити потужної конкуренції заводам-гігантам.
- Динамічний розвиток багатьох регіональних ринків. Це означає, що багато регіональних ринків проходять етапи свого розвитку із певною зазначеною динамікою.
- Запровадження новітніх технологій, щоб переробляти молоко. Ця тенденція є надзвичайно позитивною не тільки для підприємств, але і для кінцевого споживача також. Саме використання новітніх технологій може здійснити технологічний прогрес у будь-якій сфері. Завдяки новітнім технологіям виробник має змогу скоротити витрати на перероблення молока, на здійснення закупівлі сировини, підвищити якість кінцевої продукції тощо. А споживач, своєю чергою, може купити необхідний якісний товар за нижчою ціною.

- Створення інноваційних продуктів тощо. Ця тенденція розвитку молочних фірм є перспективою отримання додаткових доходів виробником. А також це дає змогу задовольнити потреби споживачів різних контингентних груп.

Отже, дослідивши основні тенденції функціонування харчової промисловості (на прикладі молокопереробної галузі), можна визначити такі перспективи розвитку цієї галузі, а саме:

- Скорочення витрат на переробку молока молокопереробними підприємствами, підвищення рівня якості готової молокопереробної продукції завдяки застосуванню новітніх технологій з перспективою зниження ціни на необхідний товар для кінцевого споживача.
- Перспектива отримання додаткових доходів виробником та задоволення потреб споживачів різних контингентних груп шляхом створення інноваційних продуктів молокопереробними підприємствами.

На основі цих перспектив можна зазначити такі дві перспективи, а саме:

1. Перспектива виходу національних товаровиробників молокопереробної галузі на зовнішні ринки і закріплення на них, отримання більших прибутків, рекламування підприємства та торгової марки продукції на світовому рівні.
2. Перспектива залучення іноземних інвестицій для покращення діяльності підприємства, розширення товарного асортименту, закупівлі новітнього устаткування тощо.

Висновки. З аналізу основних тенденцій функціонування харчової промисловості в Україні можна зробити висновок, що основою для ефективного розвитку підприємств молокопереробної галузі є наявність сировинної бази та місце споживання готової продукції. Також розвиток та функціонування молочних фірм тісно пов'язані з такими об'єктивними чинниками, як: природні умови та науково-технічний прогрес. Україна, завдяки сприятливим природним агрокліматичним умовам, має великий потенціал для того, щоб розвивати агропромисловий комплекс і молокопереробну галузь зокрема.

Серед основних тенденцій розвитку та функціонування вітчизняного ринку молокопереробної галузі виділяють:

- Значну реструктуризацію та концентрацію власності. Диктування потужними підприємствами-гігантами умов "гри" на ринку.
- Динамічний розвиток багатьох регіональних ринків, що є відображенням того, що багато ринків регіонального характеру проходять етапи свого розвитку із певною зазначеною динамікою.
- Використання новітніх технологій під час перероблення молока, що може здійснити технологічний прогрес у молокопереробній сфері. Завдяки новітнім технологіям виробник має можливість скоротити витрати на перероблення молока, на здійснення закупівлі сировини, підвищити якість кінцевої продукції тощо. А споживач, відповідно, має можливість купити необхідний якісний товар за нижчою ціною.
- Створення інноваційних продуктів тощо.

На переконання автора, на основі проаналізованих тенденцій функціонування молокопереробної галузі можна визначити такі перспективи її розвитку, а саме:

- Скорочення витрат на переробку молока молокопереробними підприємствами, підвищення рівня якості готової молокопереробної продукції з перспективою зниження ціни на необхідний товар для кінцевого споживача. Ця перспектива виникає внаслідок застосування новітніх технологій у цій галузі.

- Перспектива отримання додаткових доходів виробником та задоволення потреб споживачів різних контингентних груп способом створення інноваційних продуктів молокопереробними підприємствами.
- На основі зазначених перспектив можна виокремлюємо такі, як: вихід національних товаровиробників молокопереробної галузі на зовнішні ринки і закріплення на них та залучення іноземних інвестицій для покращення діяльності підприємства, розширення товарного асортименту тощо.

Застосування на практиці можливих перспектив дасть змогу вітчизняним виробникам молокопереробної галузі не лише забезпечити якісною продукцією населення України, але й вийти на зовнішні європейські ринки та заохотити вітчизняних та іноземних інвесторів для діяльності у молокопереробній галузі.

Література

1. Гальчинський А.С. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки / за ред. А.С. Гальчинський. – К. : Вид-во НІСД, 2007. – 328 с.
2. Калінчик В.М. Ринкова еволюція розвитку молокопереробного під комплексу України / В.М. Калінчик // Агробізнес сьогодні. – 2005. – № 18. – С. 22.
3. Савицька В. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів / В. Савицька // Економіка АПК. – 2002. – № 11. – С. 102-138.
4. Чабан Г.В. Молочна промисловість: стан, проблеми і перспективи / Г.В. Чабан // Економіка АПК. – 2003. – № 5. – С. 51-56.

Цар Г.В. Основные тенденции и перспективы развития пищевой промышленности в Украине (на примере молокоперерабатывающей отрасли)

Проанализированы основные тенденции функционирования молокоперерабатывающей отрасли. Определены возможные перспективы развития молокоперерабатывающих предприятий, которые позволят отечественным производителям молокоперерабатывающей отрасли обеспечить качественной продукцией население Украины и осуществить выход на внешние европейские рынки.

Ключевые слова: молокоперерабатывающая отрасль, агропромышленный комплекс, тенденции и перспективы развития.

Tsar H.V. Main trends and prospects of food industry in Ukraine (the case of dairy industry)

The main tendencies of operation milk-makes industry. The possible prospects developed of milk business, which will allow domestic producers of milk industry provide quality products population of Ukraine and make access to external European markets.

Keywords: Dairy industry, agriculture, trends and prospects.

УДК 657.1:657.6+[657.4: 338.46]

Доц. О.М. Чабанюк, канд. екон. наук –
Львівська КА

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ВИТРАТ, КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Розглянуто особливості діяльності санаторно-курортних установ та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку і контролю витрат. Звернено увагу на стан проблем, наявних у сучасних умовах господарювання. Запропоновано напрями вирішення проблем обліку та контролю санаторно-курортних установ.

Ключові слова: облік, контроль, витрати, санаторій

Вступ. Перехід на ринкові відносини позначився на всіх аспектах діяльності, зокрема й на організації санаторно-курортного обслуговування. Зокрема,